

Bảo đảm lợi ích kinh tế lâu dài cho nông dân bị thu hồi đất phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước

ThS. PHẠM THỊ THUY

Giảng viên Trường Đại học Lao động – Xã hội

Lâu nay, việc bảo đảm lợi ích kinh tế cho người nông dân bị thu hồi đất để phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa (CNH - HĐH) thường mới chỉ được chú trọng nhiều hơn đến bồi thường bằng tiền. Cho dù, việc bồi thường này đã là hợp lý (trên thực tế thì cũng còn rất nhiều bất cập), thì như vậy vẫn chưa đủ. Bởi, lợi ích kinh tế của người nông dân bị thu hồi đất không chỉ thể hiện ở số tiền họ được bồi thường, mà còn là những điều kiện vật chất cụ thể được tạo ra sau khi thu hồi đất để họ tiếp tục sản xuất kinh doanh ổn định đời sống - đây mới là lợi ích kinh tế lâu dài, bảo đảm sự ổn định chính trị - xã hội.

Lợi ích của người dân bị thu hồi đất chưa được bảo đảm một cách hợp lý

Theo các chính sách hiện hành của Nhà nước, lợi ích của người nông dân bị thu hồi đất chủ yếu là được nhận tiền bồi thường, được hỗ trợ đào tạo nghề để chuyển đổi nghề nghiệp. Bên cạnh đó, người nông dân có thể được làm việc tại các dự án; hoặc được góp vốn cổ phần vào các dự án bằng quyền sử dụng đất... Tuy nhiên, trên thực tế, những lợi ích này của người nông dân còn chưa được bảo đảm một cách hợp lý, dẫn đến các khiếu kiện đông người kéo dài, tiềm ẩn những bất ổn về chính trị - xã hội, thể hiện ở những mặt sau đây:

Một là, mức giá và phương thức bồi thường hay hỗ trợ chưa hợp lý. Theo điều tra của Viện Chiến lược và Chính sách phát triển nông nghiệp, nông thôn, do khung giá đất nông nghiệp quá rẻ nên mức bồi thường cho nông dân rất thấp so với giá thị trường. Ví dụ, giá đất nông nghiệp ở Bình Dương là 190.000 đồng/m², nhưng giá thị trường là 30 triệu đồng/m²; tương ứng ở Bắc Ninh là 200.000 đồng/m² và 35 triệu đồng/m²[1]... Do đó, doanh nghiệp - chủ các dự án thu được chênh lệch rất lớn về giá đất, sau khi đầu tư không nhiều rồi cho thuê lại đất hoặc bán bất động sản ở các khu công nghiệp (KCN) và khu đô thị mới (KĐT), còn người nông dân nhận được số tiền bồi thường quá nhỏ, dẫn đến sự bất bình trong nhân dân.

Mặc dù định hướng của Nhà nước là đền bù đầy đủ mọi thiệt hại cho nông dân khi thu hồi đất, nhưng thực chất mới tính đến các thiệt hại hữu hình, chứ

chưa tính đến các thiệt hại vô hình mà người dân phải gánh chịu như: Xáo trộn cuộc sống bình thường, mất nghề nghiệp sinh sống phải đổi sang nghề khác, thay đổi môi trường văn hóa và môi trường sinh thái... Mặt khác, hạn chế chủ yếu trong phương thức bồi thường, hỗ trợ hiện nay là đều chi trả trực tiếp bằng tiền cho người dân bị thu hồi đất, dẫn đến tình trạng người dân dùng tiền để mua sắm chứ ít quan tâm đến học nghề, chuyển đổi nghề để tính sinh kế lâu dài. Theo một tài liệu điều tra của Đại học Kinh tế Quốc dân, người dân sử dụng tiền được đền bù như sau: 57,5% để xây nhà, 8,72% để mua đồ dùng, 1,27% đầu tư cho sản xuất phi nông nghiệp, 2,55% học nghề và 18,2%^[2] gửi tiết kiệm.

Hai là, việc hỗ trợ chuyển đổi nghề nghiệp và bố trí việc làm mới cho người nông dân sau thu hồi đất còn chưa đáp ứng được yêu cầu ổn định đời sống lâu dài cho họ. Theo thống kê của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, cứ 1 ha đất bị thu hồi sẽ khiến 13-15 lao động nông nghiệp bị mất việc. Trong 5 năm (2006-2010), cả nước có khoảng 200.000 ha đất bị thu hồi, nghĩa là có gần 2,5 triệu lao động mất việc làm^[3]. Trong khi đó, tỷ lệ lao động ở nơi có đất bị thu hồi được làm việc trong các KCN rất thấp. Ví dụ, theo Sở LĐTB&XH Hà Nội, tỷ lệ lao động địa phương vào làm việc tại KCN Đông Anh chỉ chiếm từ 35 đến 40%^[4]. Một nghiên cứu thực tế tại 16 tỉnh, thành phố trọng điểm cho thấy, khoảng 25 đến 30% số lao động bị thu hồi đất không có việc làm hoặc có việc làm nhưng không ổn định^[5]. Một số nông dân bị thu hồi đất tự tìm kiếm việc làm tạm bợ, thời vụ, như buôn bán nhỏ, chạy xe ôm, phu hồ..., một

Ba là, chính sách tái định cư (TĐC) chưa được thực hiện nghiêm, gây nhiều bức xúc trong nhân dân. Ví dụ, theo quy định của thành phố Hà Nội, những hộ gia đình bị thu hồi trên 30% diện tích đất nông nghiệp sẽ được hỗ trợ đất ở trong thời hạn ba năm kể từ khi bị thu hồi. Thế nhưng đến cuối năm 2011, dù đến hạn giao đất, vẫn còn 60.499 hộ dân chưa được nhận đất ở^[6]. Nhà ở TĐC vừa thiếu về số lượng, vừa kém về chất lượng. Nhiều khu TĐC chưa đảm bảo tốt hơn hoặc bằng nơi ở cũ ...

Để người nông dân bị thu hồi đất không còn cảm thấy bị thiệt thòi, thì việc giải quyết lợi ích cho người bị thu hồi đất phải đảm bảo tính minh bạch, công bằng và bền vững; cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa tất cả các chủ thể có liên quan; đặc biệt, Nhà nước cần có chính sách hỗ trợ người dân bị thu hồi đất tạo việc làm phù hợp.

Thứ nhất, sửa đổi và hoàn thiện chính sách bồi thường thiệt hại cho nông dân khi bị thu hồi đất. Nhà nước chủ động điều tiết giá đất thông qua quan hệ cung - cầu, theo nguyên tắc thị trường có sự điều tiết của Nhà nước. Bảng giá đất cũng cần được xây dựng chi tiết hơn theo từng vị trí, từng vùng, mục đích sử dụng và điều chỉnh kịp thời khi thị trường có biến động lớn làm căn cứ để xác định nghĩa vụ tài chính, tính bồi thường khi Nhà nước thu hồi đất. Bên cạnh các thiệt hại hữu hình, trong chính sách bồi thường cần phải tính cả những thiệt hại vô hình mà người nông dân phải gánh chịu như đã nói ở trên.

mỗi hecta đất thu hồi, chủ dự án phải đào tạo tại chỗ và tuyển dụng ít nhất 10 lao động địa phương. Thành phố đã lập quỹ hỗ trợ đào tạo nghề cho lao động bị thu hồi đất, những hộ dân bị thu hồi từ 30% diện tích đất nông nghiệp trở lên nếu có con đang ở độ tuổi học phổ thông sẽ được hỗ trợ tiền học phí và tiền đóng góp cơ sở vật chất trường học (theo mức quy định của trường công lập) trong 3 năm. Ngoài ra, Thành phố đã hỗ trợ một lần kinh phí đào tạo nghề cho người có nhu cầu học nghề bằng hình thức cấp thẻ học nghề có giá trị 6 triệu đồng, ngang với mức chi phí học nghề bình quân cho các ngành học. Đồng thời, phát triển và nâng cao chất lượng hoạt động của các trung tâm giới thiệu việc làm, tạo mối liên kết chặt chẽ giữa đơn vị tuyển dụng lao động và người lao động. Các ngân hàng thương mại, đặc biệt là Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, Ngân hàng Chính sách xã hội... phải tạo điều kiện cho nông dân bị thu hồi đất vay được vốn phát triển các ngành nghề sản xuất mới, TTCN, dịch vụ phù hợp với điều kiện của từng địa phương. Các chủ đầu tư dự án cần tạo điều kiện để người dân được góp vốn vào dự án bằng giá trị đất bị thu hồi....

Thứ ba, cần sửa đổi và thực hiện nghiêm chỉnh chính sách tái định cư cho nông dân bị thu hồi đất, đảm bảo đồng bộ với các chính sách khác trong quá trình thu hồi và chuyển đổi mục đích sử dụng đất. Cần có chính sách khuyến khích, động viên và yêu cầu bắt buộc các doanh nghiệp - chủ dự án thực hiện đúng tiến độ xây dựng nhà và bàn giao nhà bảo đảm về chất lượng và kết cấu hạ tầng như điện, đường, trường, trạm phục vụ sinh hoạt của nhân dân ở khu tái định cư...❖

[1] <http://danviet.vn/73526p1c24/thu-hoi-dat-nong-nghiep-nhieu-nguoi-loitru-nong-dan!.htm>

[2] Văn Anh: Hà Nội tìm cách hỗ trợ nông dân bị thu hồi đất, <http://vietbao.vn/Chinh-Tri/Ha-Noi-tim-cach-ho-tro-nong-dan-bi-thu-hoi-dat/20772111/96/>

[3] Nguyễn Hoa: Tạo việc làm cho nông dân bị thu hồi đất
<http://kinhntenongthon.com.vn/Story/laodonghuongnghiep/2012/3/33288.html>

[4] N.Hiếu: Phải có cơ chế tạo việc làm cho nông dân bị thu hồi đất

http://www.tin247.com/%28vnmedia%29_%E2%80%93phai_co_co_che_tao_viec_lam_cho_nong_dan_bi_thu_hoi_dat-16-8066.html

[5] Duy Hữu: Giải quyết việc làm cho ND bị thu hồi đất,
<http://www.baomoi.com/Giai-quyet-viec-lam-cho-nong-dan-bi-thu-hoi-dat/147/3220550.ep>

[6] Xuân Long (Tuổi trẻ): Người dân bị thu hồi đất nông nghiệp: Mòn mỏi chờ nhân đất ở. <http://cafeland.vn/tin-tuc/>

[7] Văn Anh: Hà Nội tìm cách hỗ trợ nông dân bị thu hồi đất: <http://vietbao.vn/Chinh-Tri/Ha-Noi-tim-cach-ho-tro-nong-dan-bi-thu-hoi-dat/20772111/96/>